

Instituția *Kâdi*-ului în *kaza*-lele Chilia și Cetatea Albă (Akkerman)

Igor BERCU

Expansiunea Imperiului Otoman la nord de Dunăre, la sfârșitul secolului al XV-lea, s-a materializat prin cucerirea în 1484 a celor două cetăți Chilia și Cetatea Albă (Akkerman) și formarea primelor unități teritorial-administrative otomane pe teritoriul Țării Moldovei.

Alături cei doi *sancâkbey*-i, în aceste cetăți, a fost numit și câte un *dizdar* (comandant de cetate). Exerțarea funcțiilor de ordin judiciar era încredințată *kâdi*-ilor (judecător al legii canonice musulmane), iar pentru perceperea impozitelor și controlul operațiunilor financiare la Chilia și Cetatea Albă (Akkerman) a fost numit câte un *emin* (intendent). Termenul de *kaza* desemna o subunitate administrativă și juridică a Porții Otomane, integrată unui *sancakbey*-ilik (*liva*), la rândul său, subordonat unui *beylerbey*-ilik. Prin urmare, *kaza*-ua reprezenta celula administrativ-judiciară de bază a Imperiului Otoman.

Kaza-lele Chilia și Cetatea Albă (Akkerman), circumscripțiile unor *kâdi*-i – judecători musulmani, primari, notari al stării civile. O astfel de circumscripție cuprindea târgul (*nefs-i kasaba-i Kili*), portul (*iskele*), cetatea (*kale*) cu ziduri și trupe permanente, precum și un hinterland agricol cu satele din jur. *Kâdi*-ul declanșa și supraveghea procedura de înregistrare (*tabrîr*) și redistribuire a averilor (veniturilor), în primul rând, ale celor provenind de la posesia pământurilor. De asemenea, instala un *imam* (*muftu*) local, ca semn al dominației *Islâm*-ului și, în final, amplasa în oraș și apoi în satele anexate, forțe de ordine reprezentate de *subași* („șefi de oaste”).

Organizarea provincială a Porții Otomane, existentă și în teritoriile de la *serhat*-uri (ținuturi de margine), se baza pe principiul general al contrabalansării și neutralizării reciproce a puterilor în stat, în vederea asigurării autorității necondiționate a puterii centrale. Astfel, *beylerbey*-iul cu rosturi preponderent militare, nu putea porunci *kâdi*-ului, cu atribuții juridice, care se putea adresa direct centrului; la rândul său, *defterdâr*-ul, însărcinat cu controlul finanțatelor, nu putea fi tras la răspundere de către *beylerbey*-i, ci doar de către Istanbul. Drept rezultat, spre deosebire de Occidentul medie-

val, puterea centrală otomană în perioada clasică reușea să evite ca întreaga putere – militară, judecătorească și financiară – să se concentreze în mâinile unei singure persoane, ceea ce ar fi putut trezi ambiții de autonomie față de Istanbul.

În concluzie, *kâdi*-ii de Chilia și Cetatea Albă (Akkerman), erau personaje importante, care, în calitate sa de judecători, jucau un rol important în reglementarea diferendelor judiciare dintre supușii otomani musulmani și cei creștini.